

RADIO ŠTUDENT

Shizofrenija performansa

Nenad Jelesijević

28. 5. 2013 - 13:00

/ [Teater v eter](#)

Klinopis, porcelan, bron, ralo, vodne zapornice, prostitucija, Las Vegas, šivalni stroj, statve, motokultivator, aspirin, kanalizacija, umetnost, denar in tako dalje. Absurdni in smiselni hkrati, naštetih pojmi so le peščica med množico človekovih izumov in kreacij, ki naj bi človeštvu tako ali drugače olajšali življenje. Performerka Katarina Stegnar jih našteva na začetku svojega avtorskega komada Dvojna igra, v katerem igra samo sebe in se hkrati igra sama s seboj. Ob vseh svojih tehničnih, zabavnih in civiliziranih iznajdbah današnja družba ni nič kaj popolna, a kljub temu še vedno v precejšnji meri temelji na ideji nenehnega napredka, ki se, recimo v ekonomiji, neoliberalni ekonomiji, kaže kot zapoved gospodarske rasti.

Kaj če bi sama lahko popravila ta svet? Izhajajoč iz ideje o načrtu za reševanje sveta Stegnar gradi performans na dveh vzporednih ravneh. Na eni ravni nam, v formi predavanja oziroma prezentacije skozi govor in sliko, predstavi množico dejstev ali kvazidejstev o stanju današnje družbe ter nekaj svojih predlogov za odpravo različnih problematičnih razmerij. Pri tem se predvsem ukvarja z ekološkimi temami, izhajajoč iz zbranih statističnih podatkov in raziskav, ki naj bi v formi štetja odražali posledice človekovega ravnanja ter nakazovali možne poti rešitve onesnaževanja okolja, ekološkega pridobivanja energije, trajnostnega razvoja itd. Za drugo raven performansa poskrbi Katarinina dvojnica, ki se sprva pojavi kot skorajda tehnična motnja njegovega načrtovanega poteka - najprej z glasom oziroma zvokom, potem prek videa, na koncu še v živo. Med Katarino in Katarino se vzpostavi odnos aktivne zagovornice spremembe sveta na bolje na eni in zadovoljne potrošnice na drugi strani, ki je problemi tega sveta ne brigajo preveč. Pri tem se obe akterki izkažeta za povprečni buržoazni individualki. Srečata se na klasični točki dramskega preloma, potem ko pride usodno pismo z denarno podkupnino vred.

Katarina predavateljica črpa material za svoje predavanje iz strokovnih podlag in ekonomsko obarvanih analiz organizacije New Economics Foundation. Predavanje vsebuje mnoga splošna mesta, z veliko diskutabilnimi trditvami, ki koketirajo s socialno ozaveščenim pristopom. Strukturirano je po nekakšnih tematskih sklopih, ki se imenujejo Velika tranzicija, Velika prerazporeditev, Veliko uravnoveženje, Velika lokalizacija, Velika prekvalifikacija in Veliko izčrpavanje. Pri tem se

predavateljica naslanja tudi na ključno besedo »imagine«, ki izhaja iz naslova širšega projekta Imagine 2020, ki ga izvaja sam producent performansa zavod Bunker in v okviru katerega je performans tudi nastal. Performans se tako začne in tudi zaključi z glasbenim komadom Imagine v izvedbi skupine The Beatles. Lucidna povezava med vsebino performansa in njegovim produkcijskim ozadjem je obenem igrivo dvoumna.

V Dvojni igri je viden vpliv Katarininega dolgoletnega dela v gledališki skupini Via Negativa, saj se estetika njenega performansa velikokrat referira na metode in situacije, ki jih skupina preigrava v svojih predstavah. Dolga odrska praksa je Stegnar oborožila predvsem s specifičnim pristopom k odrski situaciji, ki je videti najbolj suveren na točki humorja. Humorne situacije, ki jih v bistvu ne igra, temveč prej performira, se v svoji emancipatorni potencialnosti zdijo vredne še večjega poudarka, medtem ko elementi klasične igre, ki se mestoma pojavljajo v obliki gest ali gibov, v resnici ne prispevajo veliko k situaciji političnega performansa, kot si ga performerka prizadeva vzpostaviti in kar ji sicer uspeva, pa čeprav na ravni dualizma izvajalec-publika. Ki se mu skorajda ne dá izogniti v tovrstnih produkcijskih pogojih. Občasni izleti v žive eksperimente z občinstvom, sicer značilne za Vio Negativo, so se v konkretnem primeru kazali v obliki sodelovanja s štirimi člani občinstva, ki so se znašli v vlogi kandidatov za sestavo nove, boljše družbe, v skladu s prizadevanji predavateljice.

Tokratna poudarjena shizofrenija dvojne igre je po eni strani funkcionirala kot odlična prisposoba razcepljenosti vsakdanjega življenja med resnobnostjo vsakršnega osebnega poslanstva in istočasno sproščenostjo meščanskega hedonizma, po drugi pa je ponudila izrazito osebno refleksijo nekakšne razdvojenosti osebnosti odrske protagonistke med njeno medijsko podobo in odrsko prezenco, med igralko in performerko. Posebej je bila zgovorna sama estetika tega shizofrenega odnosa, ki nam dá misliti relacije medijskih reprezentanc vsakdanjika, v umetnosti in onkraj nje. Na spolzkem terenu medijskih manipulacij – pri tem imam v mislih tako oder kot ulico, kot kraje telesnega giba, kot tudi medij videa – prihaja pogosto do določene zameglitve pomenov in sporočil. Rezultat časovnega zamika, ki se zgodi prek zdrsov v medijsko realnost, je velik odmik od naših resničnih potreb, želja, zadovoljstev. Paralelna medijska realnost depolitizira življenje ravno v smer »imagine«, v smer navideznega, ki ga nikakor ne dosežemo, ki se zmeraj odmika in prestavlja v nedoločljivo prihodnost. Kot na nekem mestu v performansu predavateljica vpraša občinstvo, ali ste srečni, in sama odgovori, da pač nismo. Ob duhovitem glasbenem vdoru komada Od Vardara pa do Triglava je bila morebitna streznitev publike v tej resnici hkrati grenka, vendar najbrž malce manj boleča.

V nekem drugem koraku, na ravni razmisleka o performansu kot formi upodobitve v določenem kontekstu, sem njegovo izhodiščno shizofreno situacijo poskušal dojeti v luči svojega razumevanja performansa kot možnosti nemogočega v pogojih odprave odnosa umetnik-publika. Tudi v navezavi

na problem igre, katere pojavljanje v performansu pogosto pomeni odmik od neposredne, žive intervencije v prostor-čas tukaj-zdaj. Pri tem ne gre za golo potrebo po promociji nekakšnega idealno čistega performansa, ki ne sodi na oder, v gledališče, temveč za težavo z umestitvijo performativnega, razumljenega kot potencialno emancipatornega, v gledališki okvir oziroma v kakršen koli modus redukcije. Politično emancipatorno performativno namreč ta formalni, a hkrati tudi ideološki, institucionalni okvir nujno potrebuje oziroma ga ne potrebuje. Dvojna igra Katarine Stegnar, kakor tudi njen drugi dosedanji angažma, nedvomno vsebuje potencial »pozitivne shizofrenije«, kot bi se izrazil Jacques Rancière, za neko prihodnjo igro, ki bi lahko še izraziteje performirala onkraj tega predpisanega okvirja.

O shizofreniji dvojne igre sva polemizirala Nenad in Nenad.